

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ МИКОЛАЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО»**

**ЦИКЛОВА КОМІСІЯ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНОГО
ТА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ**

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ
«СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ ТА ДІТЬМИ,
ПОЗБАВЛЕНИМИ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ»**

освітньо-професійний ступінь	<u>фаховий молодший бакалавр</u>
галузь знань:	<u>23 Соціальна робота</u>
спеціальності:	<u>231 Соціальна робота</u>

2022 – 2023 навчальний рік

Програму розроблено та внесено: ВСП «Фаховий коледж Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського»

Розробник: Вдовиченко Раїса Петрівна, викладач, кандидат педагогічних наук, доцент.

Вдовиченко Р.П.
(прізвище та ініціали)

Програма затверджена на засіданні циклової комісії економіко-гуманітарного та загальноосвітнього напрямку підготовки.

Протокол № 8 від «30» серпня 2022 року

Голова циклової комісії _____
(підпис)

Мікрюкова К.О.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено навчально-методичною комісією коледжу

Протокол від «31» серпня 2022 року № 6

Голова навчально-методичної комісії _____

(підпис)

Сахарова О.М.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Соціальна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування» складена Вдовиченко Р.П. відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахових молодших бакалаврів галузі знань: 23 Соціальна робота Спеціальність:231 Соціальна робота. Освітня програма Соціальна робота.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни.

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Соціальна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування» є формування готовності у майбутніх фахівців до роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, формування теоретичної бази, практичних навичок та особистісних якостей, необхідних при роботі із зазначеною категорією дітей.

1.2.Завданнями курсу є:

- оволодіння знаннями про особливості розвитку дітей-сиріт, специфіку роботи з ними в спеціально створених для цього закладах;
- формування у здобувачів фахової передвищої освіти професійних мотивів та цінностей соціально-педагогічної діяльності з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування;
- оволодіння основними методиками і технологіями цієї діяльності в різних формах влаштування дітей, виховання яких відбувається поза родиною;
- оволодіння соціально-педагогічними технологіями роботи з конкретною дитиною, дитячою групою, сім'єю, фахівцями.

Передумови для вивчення дисципліни: Теоретико-методологічною базою є такі навчальні дисципліни, як: «Основи філософських знань», «Соціологія», «Психологія», «Основи родинного виховання», «Місцеве самоврядування і соціальна робота».

3. Програмні результати навчання (РН):

РН 1. Здійснювати пошук, аналіз та оброблення інформації для розв'язання професійних завдань.

РН 3. Розв'язувати типові задачі в професійній діяльності.

РН 4. Застосовувати інформаційні ресурси та методики оцінки поведінки чи діяльності індивідів і соціальних груп.

РН 5. Застосовувати етичні принципи і стандарти соціальної роботи у професійній діяльності.

РН 7. Застосовувати на практиці нормативно-правові акти з питань надання соціальних послуг.

РН 8. Вести документацію з організації соціального обслуговування та допомоги, обліку та звітності.

РН 9. Здійснювати соціальне інспектування й оцінку потреб уразливих категорій громадян, у тому числі тих, хто опинився у складних життєвих обставинах.

РН 10. Організовувати заходи з реабілітації, реінтеграції, соціальної

адаптації отримувачів соціальних послуг.

РН 12. Знаходити рішення для покращення соціального добробуту і соціальної безпеки громадян.

РН13. Визначати зміст і види співпраці з представниками різних професій, груп, громад у професійній діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими **компетентностями**:

Інтегральна компетентність	Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів соціальної роботи, та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.
Загальні компетентності	<p>ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК 7. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.</p> <p>ЗК 8. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.</p>
Спеціальні компетентності	<p>СК 1. Здатність розуміти сутність, напрямки та види соціальної роботи.</p> <p>СК 2. Здатність використовувати на практиці знання нормативно-правових актів соціальної роботи і соціального забезпечення.</p> <p>СК 3. Здатність вести документацію під час виявлення потенційних отримувачів соціальних послуг.</p> <p>СК 4. Здатність розуміти соціально-психологічні явища, процеси становлення, розвитку та соціалізації особистості.</p>

	<p>СК 5. Здатність виявляти потреби населення у соціальних послугах.</p> <p>СК 7. Здатність визначати шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення.</p> <p>СК 8. Здатність надавати допомогу і підтримку спеціальним групам клієнтів.</p> <p>СК 9. Здатність застосовувати сучасні технології та методи професійної діяльності.</p> <p>СК 10. Здатність до соціальної взаємодії у професійній сфері.</p> <p>СК 12. Здатність дотримуватися етики професійного спілкування і стандартів соціальної роботи.</p>
--	---

Мова навчання – українська.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Кредит 1. Теоретичні засади сирітства як соціально-педагогічного феномену

Тема 1. Історичні корені та сучасний стан сирітства в Україні

Тема 2. Детермінанти сирітства

Тема 3. Характеристика основних понять: «сирітство», «діти-сироти», «діти, позбавлені батьківського піклування», «усиновлення»

Кредит 2. Система опіки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Тема 4. Система органів соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Тема 5. Система державної опіки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Тема 6. Сімейні форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Тема 7. Зарубіжний досвід утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки та піклування

Кредит 3. Соціально-правовий захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні

Тема 8. Основні засади державної політики щодо соціально-правового захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні

Тема 9. Становлення та розвиток особистості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Тема 10. Депривація та її види

Тема 11. Проблеми соціалізації та адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Кредит 4. Методика соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування

Тема 12. Технології та методики соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування

Тема 13. Соціальна діагностика у роботі соціального педагога з дітьми-сиротами

Тема 14. Професійно-особистісна компетентність соціального педагога у роботі з дітьми-сиротами та дітьми, позбавлених батьківського піклування

Тема 15. Взаємодія соціального педагога з дітьми-сиротами та дітьми, позбавлених батьківського піклування

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Історичні корені та сучасний стан сирітства в Україні

Дослідження проблеми сирітства у педагогічній науці. Становлення соціальних інститутів опікування дітьми-сиротами та дітьми, які залишилися без піклування батьків .

Тема 2. Детермінанти сирітства .

Причини виникнення сирітства. Заходи щодо попередження сирітства.

Соціальні інститути, які займаються питаннями дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Психологічні причини виникнення сирітства. Специфіка сирітства в сучасній Україні – виключна особливість української дійсності?

Тема 3. Характеристика основних понять: «сирітство», «діти-сироти», «діти, позбавлені батьківського піклування», «усиновлення».

Характеристика основних понять: «сирітство», «діти-сироти», «діти, позбавлені батьківського піклування», «усиновлення». Причини сирітства і безпритульності: соціально-економічні, психологічні, медичні. Соціальна підтримка дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківського піклування .

Тема 4. Система органів соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування .

Державні органи , які забезпечують соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування Функції Міністерства праці та соціальної політики України. Функції Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. Функції Міністерства охорони здоров'я. Функції Міністерства внутрішніх справ тощо. Типове положення про притулок для дітей. Дитячі будинки сімейного типу і прийомні сім'ї. Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Тема 5. Система державної опіки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування .

Система опіки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування .

Система органів соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування . Система державної опіки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування .

Тема 6. Сімейні форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування .

Сімейні форми влаштування дітей, які залишились без батьківського піклування (усиновлення, опіка/піклування, прийомні сім'ї, ДБСТ).

Тема 7. Зарубіжний досвід утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки та піклування .

Стандарти (правила) виховання дитини у прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу та інших закладах сімейного виховання дітей, що позбавлені батьківського піклування. Пріоритети державної політики у сфері соціального захисту посиротілих дітей: в Англії інституційна форма опіки, Шотландії, Північній Ірландії, Уельсі, країнах Європи.

Тема 8. Основні засади державної політики щодо соціально-правового захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні. Соціально-правовий захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні. Правове закріплення основ соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні. Нормативно-правова база соціального захисту дітей-сиріт. Заходи соціального захисту дітей-сиріт.

Тема 9. Становлення та розвиток особистості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Особливості становлення та розвитку особистості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Психолого-педагогічна характеристика дітей, виховання яких відбувається поза родиною. Вікові особливості психофізичного розвитку дітей-сиріт. Стан і розвиток інтелектуальної сфери дітей у соціальних установах. Проблеми емоційно-вольового розвитку дітей-сиріт. Особливості сфери спілкування дітей-сиріт з дорослими та однолітками. Агресивність сиріт і її причини. Проблема статевої ідентифікації вихованців інтернатних закладів.

Тема 10. Депривація та її види

Теорія депривації та її види. Зворотність процесу депривації. Емоційні проблеми дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Поняття депривації та її види (материнська, сенсорна, соціальна, емоційна). Материнська депривація. «Образ Я» у дітей, що виховуються поза родиною

Тема 11. Проблеми соціалізації та адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Проблеми соціалізації і адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Шляхи вирішення цих проблем у діяльності соціального педагога. Соціалізація як процес становлення соціальних відносин. Проблеми входження дитини-сироти в систему соціальних відносин. Соціальна адаптація дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Тема 12. Технології та методики соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування

Соціально-педагогічні технології у роботі соціального педагога з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. Поняття соціальних технологій.

Тема 13. Соціальна діагностика у роботі соціального педагога з дітьми-сиротами.

Соціальна діагностика у роботі соціального педагога з дітьми-сиротами. Комплексна психолого-педагогічна діагностика.

Тема 14. Професійно-особистісна компетентність соціального педагога у роботі з дітьми-сиротами та дітьми, позбавлених батьківського піклування
Професійно-особистісна компетентність соціального педагога у роботі з дітьми-сиротами . Професійний портрет соціального педагога. Морально-духовні риси особистості соціального працівника. Синдром професійного вигорання . Профілактика та корекція професійного вигорання

Тема 15. Взаємодія соціального педагога з дітьми-сиротами та дітьми, позбавлених батьківського піклування.

Модель взаємодії соціального педагога з дітьми-сиротами, виховання яких відбувається поза родиною. Напрями діяльності та функції соціального педагога у роботі з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. Основні методи роботи соціального педагога з дітьми-сиротами. Психо-корекційна робота з дітьми-сиротами. Ефективні види та форми роботи з дітьми-сиротами

3. Список рекомендованої літератури:

Базова

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Закон України «Про фахову передвищу освіту» від 06.06.2019. № 2745-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
3. Закон України Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 42, ст.213) { Із змінами
4. Закон України «Про охорону дитинства» зі змінами 2023 рік №2402-III від 26.04.2001, редакція від 01.12.2021
5. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21 березня 1991 р. ВВР. 1991. № 21.
6. Закон України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям інвалідам» Відом. Верхов. Ради України. 2001.№ 1. С. 41–43.
7. Закон України «Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх» № 20 від 24 січня 1995 р.
7. Конвенція про права дитини. *Притулки для неповнолітніх: статус і особливості роботи.* К., 1998. С. 4 – 8.
8. Державна національна програма «Діти України». К. 1993.
9. Конституція України (стаття 52)

Додаткова:

1. Аркас М. Історія України – Русі. К., 1993. С. 40 – 44.
2. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях.: навч. посіб. К.: Логос. 134с.
3. Бех, І.Д. Виховання особистості: навч.-метод. посіб.: у 2 кн. Кн. 2. Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади.К.: Либідь, 2003. 344 с.
4. Гончаренко, С.У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
5. «Діти вулиці» в Україні: ситуаційний аналіз. К.: Сфера, 2014. 80 с.

6. Комарова Н.М. Наша сім'я: метод. рек. прийомним батькам. К.: УІСД, 1999. 80 с.
7. Права дитини: сучасний досвід та інновації. Зб. інформ. і метод. матеріалів / Авт.- упоряд.: Г. Лактіонова, О. Калібаба, Т. Цюман та ін. К.: Либідь, 2005. 256 с.
8. Соціальна педагогіка: мала енцикл. / за заг. ред. І.Д. Зверевої. К.: Центр навч. л-ри, 2008. 336 с.
9. Соціальна робота з людьми з особливими потребами: метод. матеріали для тренера / упоряд. О. В. Безпалько та ін.; К.: Наук. світ, 2012. 55 с.
10. Соціальна педагогіка: Навч. посіб./За ред. А. Й. Капської. К.2000. 264 с.
11. Зверева І.Д.Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. К.: Наук. світ, 2003. 233 с. 12
12. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : досвід реформування :державна доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2005 року /ред. В. О. Берегова, Т. К. Щегельська. К.: Державний ін-т розвитку сім'ї та молоді, 2006. 143 с.
13. Методи та технології роботи соціального педагога : навч. посіб. / авт.-уклад.: С.П. Архипова та ін.. К.: Вид. дім «Слово», 2011. 496 с.
14. Трубавіна І. М. Підготовка соціальних працівників до супроводу дитячих будинків сімейного типу. К. : ДЦССМ, 2012. 48 с.
- 15.Трубавіна І. М. Методи вивчення сім'ї. К.: УДЦССМ, 2001. 76 с.
- 16.Трубавіна І. М. Соціальний супровід неблагополучної сім'ї: Наук.-метод. матеріали. К.: ДЦССМ, 2003. 86с.
- 17.Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посіб. К.: ДЦССМ, 2002. 132 с.
18. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників/ За заг. ред. А.Й. Капської, І.М. Пінчук, С.В. Толстоухової. К., 2014. 260 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ: НБУВ, 2013-2015. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua – Назва з екрана.
2. Електронний каталог Національної парламентської бібліотеки України [Електронний ресурс]: [політемат. база даних містить відом. про вітчизн. та зарубіж. кн., брош., що надходять у фонд НПБ України]. – Електронні дані (803 438 записів). – Київ: Нац. парлам. б-ка України, 2002-2015. – Режим доступу: catalogue.nplu.org . – Назва з екрана.
3. Філософський факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Режим доступу: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/courses/rob-pr/kostev-geol.htm>
- 4.<http://www.spss.com>
5. <http://www.library.ukma.kiev.ua> – Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія».

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання:
іспит (6 семестр).

5. Засоби діагностики успішності навчання:

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної роботи (реферати, творчі завдання, термінологічний словник), контрольні роботи, поточне опитування, тестування, перевірка лекційних зошитів, перевірка зошитів з практичних робіт.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: іспит.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, семінарських та індивідуальних занять; має на меті перевірку рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи. Види поточного контролю: усне та письмове опитування, тестування, самоконтроль, складання схем, таблиць, опорних конспектів, дидактичних тестів.

Підсумковий контроль здійснюється з метою оцінки результатів навчання студента. Види підсумкового контролю: контрольна робота, іспит.

Контрольна робота - вид підсумковою контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентом навчального матеріалу. Передбачає оцінювання знань студентів за трьома рівнями: тестовим, понятійним та продуктивним.

Іспит - вид підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентом навчального матеріалу на підставі виконання ним певних типів робіт на практичних, семінарських та індивідуальних заняттях, модульних контрольних робіт та індивідуального навчально-дослідного завдання.